

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
24/01092-2

Saksbehandler:
Hilde Silkoset

Dato:
14. mars 2025

Svar på høring - Forslag til forskrift om omsetning og innførsel av produkter med lystgass

Barneombudet viser til høringsbrev datert 19. desember 2024 om forslag til forskrift om omsetning og innførsel av produkter med lystgass. Vi takker for muligheten til å komme med innspill.

Barneombudets samfunnsoppdrag er å jobbe for at barns behov og rettigheter blir tatt hensyn til på alle områder. Vi skal spesielt følge med på at barns interesser blir ivaretatt i lovgivingen og at norsk lov og forvaltningspraksis samsvarer med forpliktelsene Norge har etter FNs barnekonvensjon, som gjelder fra barnet er født og frem til det er 18 år.

Barneombudets oppsummerte innspill

- Vi støtter forslaget om et forbud mot å omsette lystgass til personer under 18 år
- Vi oppfordrer departementet til å innhente systematisk kunnskap om omfang og bruk av lystgass i Norge, for å følge med på utviklingen og være i stand til å iverksette effektive tiltak
- Vi savner en beskrivelse av hva departementet legger i «mållrettet informasjon» og hvordan denne informasjonen skal nå ut til ungdom
- Vi forventer at departementet følger med på om ny bestemmelse i markedsføringsloven blir vedtatt, og på bakgrunn av dette vurderer om det er behov for endringer i regelverket som markedsføring av lystgass faller inn under
- Ungdom må få medvirke i evalueringen av forskriften, for å sikre at den vil fungere etter hensikten

Ungdom og rusmidler

Ungdom har en økt sårbarhet for avhengighet og skade fra rusmidler sammenlignet med voksne. Et problematisk rusbruk, særlig tidlig i ungdomsårene, kan få negative konsekvenser for

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo

ønsket deltakelse i samfunnet i voksen alder. Flere forskningsstudier underbygger dette ved å indikere at desto lavere debutalder for barnets bruk av rusmidler, jo høyere er risikoen for at vedkommende utvikler en ruslidelse senere i livet.¹ I vårt arbeid i Barneombudet ser vi spesielt at barn i barnevernet, barn med psykiske helseutfordringer og barn i konflikt med loven er særlig utsatte grupper, der bruk av rusmidler ofte er en del av et komplekst utfordringsbilde.

Barneombudet støtter forslaget om forbud

Vi støtter forslaget om et tydelig forbud mot å omsette lystgass til rusformål, et forbud mot å omsette lystgass til personer under 18 år, begrensninger på hvor mye som kan selges til en forbruker per dag (17 g), krav til tilbyder om å føre kontroll med at omsetningsbegrensningene etterleves, samt samme alderskrav og mengdebegrensning ved innførsel som ved ordinært salg.

Høringsnotatet viser til at Tolletaten melder om kraftig vekst i import av lystgass de siste to årene og relaterer dette til økende bruk blant unge. Videre melder Kripos at de det siste året har observert en sterk økning av rapportering i bruk av lystgass, spesielt knyttet til ungdommer under 18 år. Samtidig slår Folkehelseinstituttet fast at det foreligger lite systematisk informasjon om omfang og bruk av lystgass i Norge.²

Barneombudet er bekymret for den økende bruken av lystgass som rusmiddel blant tenåringer, med påfølgende økende forekomst av forgiftninger og risiko for langtidsskader.³ Vi støtter derfor departementets forslag om å innføre forbud mot salg av lystgass til personer under 18 år og at omsetning av lystgass bør reguleres. Vi er enige i at en tydelig aldersgrense og begrensning av mengde som kan selges, vil bidra til å gjøre produktene mindre tilgjengelige, og dermed redusere skadevirkningene. Etter vårt syn vil en regulering også gi et viktig signal om at lystgass brukt som rusmiddel ikke er ufarlig og kan medføre helseskade. Vi vil også oppfordre departementet til å innhente systematisk kunnskap om omfang og bruk av lystgass i Norge, for å følge med på utviklingen og være i stand til å iverksette effektive tiltak. Ungdommers innsikt i utbredelsen av bruk av lystgass til rusformål bør inkluderes når kunnskapen innhentes.

Forebyggende tiltak - målrettet informasjon

Departementet nevner at forebyggende tiltak som målrettet informasjon også kan bidra til å redusere bruk og skadevirkninger av lystgass brukt som rusmiddel. Vi støtter dette, men savner en beskrivelse av hva departementet legger i «målrettet informasjon» og hvordan denne informasjonen skal nå ut til ungdom.

Bekymringsfull markedsføring

De senere årene har lystgass blitt markedsført til ungdom for rusbruk med appellerende design og lukt, gjennom blant annet sosiale medier.⁴ Produktet er lett tilgjengelig og selges lovlig uten aldersgrense. Dette kan være en medvirkende årsak til den rapporterte økningen i bruk. En slik

¹ Se blant annet Alonzo m.fl (2018), "Long-term consequences of adolescent drug use: evidence from pre-clinical and clinical models".

² Lystgass – bruk, helseskader og regulering. Folkehelseinstituttet, 2023

³ Recreational use of nitrous oxide: a growing concern for Europe. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction; Publications Office of the European Union L; 2022.

⁴ ibid

målrettet markedsføring strider mot barns rett til beskyttelse mot skadelig innhold og truer deres rett til god helse jf. FNs barnekonvensjon.

Høringsnotatet redegjør for ulike regelverk knyttet til markedsføring av produkter og reiser spørsmål om det også bør innføres et forbud mot å markedsføre lystgass. Departementet konkluderer med at *«produktkontrolløven ikke gir tilstrekkelig hjemmel til å forskriftsfeste egne begrensninger i adgangen til å markedsføre lystgass»* og at adgangen til å markedsføre lystgass allerede er begrenset av andre lovverk som omhandler aktsomhetsplikt, god markedsføringsskikk og regler om urimelig handelspraksis. Barneombudet tar ikke stilling til departementets konklusjon, men vil minne om at barnekonvensjonens artikkel 17 peker på statens plikter overfor massemediene til å «oppmuntre utviklingen av egnede retningslinjer for å beskytte mot informasjon og stoff som er skadelig for barnets velferd», og også oppfordringen fra FNs barnekomité om å vedta lovgivning som skal sikre at barn beskyttes mot skadelige varer. Vi vil legge til at barnekomiteen i generell kommentar om barns rettigheter relatert til det digitale miljøet, understreker at *«partene bør ha barnets beste som et grunnleggende hensyn når de regulerer reklame og markedsføring rettet mot og tilgjengelig for barn»*.⁵

Barneombudet viser til Barne- og familiedepartementets forslag til en ny § 21a i markedsføringsloven om at markedsføring som det er grunn til å forvente at kan ses eller høres av barn i sosiale medier og spill, ikke skal inneholde henvisninger til ytelser som er uegnet, skadelig eller kan være farlig for barn. Vi er av den oppfatning at når lystgass blir markedsført med appellerende design i sosiale medier som tidligere beskrevet, bryter dette med en eventuell ny § 21a i markedsføringsloven. Vi forventer derfor at departementet vil følge med på om paragrafen blir vedtatt og i så tilfelle ser den i sammenheng med forslaget om å regulere omsetning av lystgass til rusformål.

Barns rettigheter

Barnets beste skal alltid være et grunnleggende hensyn i saker som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private aktører, myndigheter eller lovgivende organer. FNs barnekomité understreker også at staten forplikter seg til å integrere og anvende prinsippet om barnets beste i utvikling av lovgivning og retningslinjer som omhandler næringsvirksomhet som direkte eller indirekte innvirker på barn.⁶ Dette er et viktig rettslig utgangspunkt for forslaget og understreker at hensynet til barnets beste må veie særlig tungt i arbeid med, og innføring av lovendringen.

I det videre arbeidet er det viktig at departementet viser hvordan hensynet til barnets beste er vektet opp mot andre hensyn. Dette blir særlig viktig for å sikre at barnets beste er et grunnleggende hensyn i de videre beslutningsprosessene der barns rett til beskyttelse vurderes opp mot sterke markedskrefter. Det skal mye til for at andre hensyn skal gå foran. Hvis det skjer, må departementet vise hvorfor. Det skal alltid legges ekstra stor vekt på barnets beste i saker som har stor betydning for barn, noe som etter vårt syn er tilfelle for dette lovforslaget.

Barns rett til medvirkning

⁵ CRC/C/GC/25, avsnitt 41

⁶ CRC/C/GC/16, avsnitt 15

Barnekonvensjonen og Grunnloven § 104 gir barn og unge rett til å bli hørt i alle forhold som angår og påvirker dem. Retten gjelder for enkeltbarn, og for barn som gruppe på systemnivå, som er tilfelle ved innføring av denne forskriften. Vi oppfordrer til å legge til rette for at ungdom får mulighet til å medvirke i det videre arbeidet, også når forskriften skal evalueres. Det vil etter vårt syn bidra til å sikre at hensikten med forskriften fungerer sett opp mot hva som vil være til det beste for ungdom som gruppe.

Evaluering

Vi støtter departementets vurdering av at en innføring av regulering av omsetning av lystgass må evalueres for å avdekke hvilken innvirkning reguleringen har hatt på omsetning, bruk og medfølgende helseskader, og om det er behov for justeringer i regelverket. Vi mener som tidligere nevnt at det er sentralt at ungdom får medvirke i evalueringen, for å sikre at forskriften skal fungere etter hensikten.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
barneombud

Hilde Silkoset
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.